

ATHOKSEN OHJAAJAVANHUSTEN MERKITYKSESTÄ

TM Heikki Alex Saulamo

Monien vanhojen ortodoksisten luostariyhteisöjen antina on ollut pitkä ja katkeamaton hengellisen kokemuksen ja ohjauksen perinne. Tämä on synnyttänyt suuria hengellisiä ohjaajia, kuten meille läheiset Valamon vanhukset, Optinan kuuluisat staretsit sekä Athoksella suuren joukon “gerontaksia” yli tuhannen vuoden ajan. Meidän aikanamme nämä ovat olleet valoina aina Englantia (vanhus Sofroni) ja Amerikkaa (vanhus Efraim) myöten.

Maailman sairaus

Kerran eräs ohjaajavanhus kysyi lääketieteen opiskelijalta, miten tämä asiantuntijana määrittelisi syövän. Opiskelijan vastauksessa tuli esiin ajatus, että solut toimivat vastoin niille annetuja ohjeita. Vanhus totesi: “Näetkö? Epäkuuliaisuus! Syntiinlankeemus solutasolla!”

Vanhuksen huomio muistuttaa siitä, kuinka syvä on syntiinlankeemuksen aiheuttama maailman sairastuminen ja kuinka se ulottuu olemassaolon kaikille tasoille. Ihmisen sielu on kääntynyt pois Jumalasta. Tyhjänä se etsii iloa ja elämää ruumiista. Vastaavasti ruumis, jota sielu ei ravitse Jumalan läsnäololla, etsii vääristyneesti iloa ja elämää maailmasta. Mikään maailmassa ei kuitenkaan tyydytä Jumalan läsnäolon nälkää. Tämä sairas, narkomaaninen tila tuo epäjärjestyksen sieluun ja ruumiiseen, dna:ta, perintötekijöitä ja aisteja myöten.

Nykyisessä länsimaisessa kulttuurissa ymmärrys ihmisestä ja tämän ongelmien perimmäisestä luonteesta on vääristynyt. Ihmiset eivät pysty käsittämään, miksi esimerkiksi masennus mainitaan syntien joukossa. “Eihän se ole synti, vaan sairaus”, he sanovat. Käsitys synnistä on kaventunut merkitykseen “uskonnollinen rikos” tai “sosiaalinen vääräisy”.

Tyhjät ja pelokkaat ihmiset etsivät apua, mutta terapeutit, psykologit ja lääkärit kykenevät tarjoamaan vain neuvoja, tekniikoita ja pillereitä. Myös ammatillisesta läheisyydestä, joka perustuu itsensä turvaamiseen ja tekniikoihin, puuttuu se ainoa oleellinen. Kaikki ovat piilossa, toista ei löydy, ihminen on yksin pelkoineen.

Aito ihminen

Kaikkina aikoina – niin Valamossa, Optinassa kuin Athoksella – ortodoksisten ohjaajavanhusten vetovoima on perustunut siihen, että heissä voi kohdata todellisen ihmisen. Aidon eli nöyrän ihmisen kautta myös Jumala voi toimia. Heissä yhdistyy tinkimätön ortodoksia ja tinkimätön rakkaus. He ovat totuudellisesti ja täydesti läsnä.

Kuten monet ovat kokeneet lukiessaan vanhusten opetuksia – esimerkiksi isä Paisiokseen liittyviä kirjoja – vanhuksilla on kyky tuoda ortodoksia kaikessa täyteydessä aivan maan pinnan tasolle. He ikään kuin luovat portaat meidän jokapäiväisestä elämästämme Jumalan valtakuntaan. He eivät aseta ihmisille mahdottomia vaatimuksia suoritettavaksi, mutta eivät myöskään suhteellista Kirkon traditiota. Heidän maanläheisyytensä ei tapahdu “eihän sillä ole väliä”-hengessä.

Syvimmältään vanhusten voima on heissä asuva Jumalan rakkaus. Tätä kuvastaa Essexin vanhus Sofroniin liittyvä tapaus, jossa erään naisen elämä muuttui täysin hänen kohdattuaan vanhuksen – vaikka tämä ei sanonut hänelle sanaakaan, ainoastaan loi häneen katseen.

Rakastavan sydämen rukous

Kerran eräs nuoripari odotti lasta. Kun raskaana ollut äiti tutkittiin sairaalassa, huomattiin, että lapsi ja erityisesti sen aivot olivat hyvin pahasti epämuodostuneet. Lääkärien mukaan ei olisi mitään mieltä synnyttää lasta, ja he ehdottivat aborttia.

Vanhemmat eivät aborttia halunneet tehdä, ja he soittivat hengelliselle isälleen, athoslaiselle vanhukselle. Tämä ei tietenkään antanut abortin tekemiselle siunausta, ja sanoi kaiken lisäksi, että lapsi syntyy terveenä. Kun vanhemmat ilmoittivat lääkäreille, etteivät he suostu aborttiin, lääkärit kieltäytyivät ottamasta tapausta vastuulleen. Niin vanhemmat jäivät ilman lääkäriä.

Jälleen he soittivat vanhukselleen. Tämä rauhoitti heitä ja sanoi, että lääkärikin löytyy. Niin löytyi lääkäri, joka suostui hoitamaan odottavaa äitiä lapsineen. Hän kuitenkin halusi tehdä tyypilliset kokeet nähdäkseen itse tilanteen. Kokeet paljastivat, että pientä pullistumaa lukuun ottamatta mitään ei ollut enää vialla.

Lopulta lapsi syntyi täysin terveenä, ja hänet kastettiin eräässä Jumalanäidin nunnaluostarissa, jossa vanhus oli ollut tapauksen aikana. Vanhus sanoikin tapahtumaa Jumalanäidin ihmeeksi. Kuulin tapauksen Kreikassa automatkalla kyseisen lapsen isältä ja tiedän myös mainitun vanhuksen.

Athoksen ja sen vanhusten hengellinen anti on perimmältään rukousta ja Pyhän Hengen toimintaa. Siksi se ei rajoitu kyseisen niemimaan sisäpuolelle. Kun kuulee lukuisista esirukousten avulla tapahtuneista ihmeistä, koko ajatus esirukouksesta saa aivan uudenlaisen voiman ja merkityksen. Athoslaiset munkit Kallistos ja Ignatios opettavatkin Filokalian sivuilla, että kun ruumis näkee vaivaa ja sydän tuntee ahdistusta, rukouksesta tulee elävä.

”Hänen sielunsa riutui, koska hän tajusi, että ihmiset eivät tunne Jumalaa ja Hänen rakkauttaan, ja hän rukoili hyvin hartaasti” (Pyhittäjä Siluan Athosvuorelaisen elämästä).

Jos kuolet, ennen kuin kuolet...

Vuonna 1959 kuoli Joosef Hesykastina tunnettu athoslainen vanhus. Hän vaikutti koko niemimaan hengelliseen elpymiseen ja sitä kautta myös aineelliseen ja väestölliseen uudistumiseen. Vanhus Joosefin elämä tuo mieleen hänen 300-luvulla kuolleen kollegansa pyhän Antonios Suuren elämäkerran. Tämä on hieno esimerkki siitä, kuinka oppiessamme tuntemaan oman aikamme kilvoittelijoita ja pyhiä, kykenemme uudella raikkauksella suhtautumaan myös ”muinaisina aikoina” eläneisiin pyhiin.

Nykyisin Amerikassa elävä arkkimandriitta Efraim, vanhus Joosefin hengellinen lapsi, kertoo kuinka hän yhdeksäntoistavuotiaana, syksyllä 1947, meni Athosvuorelle. Kun hän saapui Pyhän Annan skiitan satamaan, häntä vastaan tuli munkki, joka kysyi: “Oletko sinä Jannis Voloksesta?” Isä Efraim, tuolloinen Jannis, ihmetteli, kuinka munkki tunsi hänet – he eivät olleet koskaan tavanneet. Munkki, joka oli Arsenios, Joosefin kilvoittelutoveri, kertoi Johannes Kastajan vierailleen vanhus Joosefin luona ja käskeneen tämän laittaa lammastarhaansa pienen karitsan, jonka hän sinne toisi.

Arkkimandriitta Efraim kertoo vanhus Joosefin olleen erittäin kokenut taistelussa himoja ja pahoja henkiä vastaan. Mikäli ihminen tuli ja pysyi hänen luonaan ja oli kuuliainen hänelle, oli suorastaan mahdotonta olla parantumatta himoistaan, kuinka lukuisia ja vahvoja ne olivatkaan.

Vanhus Joosef painotti suuresti Kristuksen esikuvan mukaisen kuuliaisuuden merkitystä. Hän pelkäsi hengellistä eksytystä, jota oli nähnyt paljon. Hän totesi: “Jos näette ihmisen, joka ei kysy neuvoa tai ei noudata annettuja neuvoja, voitte odottaa näkeväanne hänet pian eksytyksen vallassa.”

Paasto, valvominen ja rukous olivat vanhukselle rakkaita. Hänen ruokansa oli aina kohtuullista tai ehkä pikemminkin vähäistä. Hän ei syönyt äsken valmistettua ruokaa, jos tiesi jostain löytyvän päivän tai jopa kolme päivää vanhoja tähteitä. Hänen pieni veljestönsä valvoi koko yön rukouksessa. Se oli heidän jumalanpalvelussääntönsä.

Vanhus Joosef valvoi pienen keljansa pimeydessä kumppaninaan lakkaamaton rukous. Hän oli hesykastisen sisäisen rukouksen harjoittaja. Vaikka hän oli sulkeutunut keljaansa, hän tiesi, kuinka veljestön jäsenten asiat olivat. Hän tunsu heidän ajatuksensa ja vahvisti sitä, joka oli avun tarpeessa.

Vanhus Joosefin kasvot näkyivät usein kirkastuneina, ja hänen keljansa tuoksui kokonaan suloiselta armon vaikutuksesta. Kun hän puhui, isä Efraim kertoo, ei olisi halunnut hänen lopettavan ollenkaan – niin armontäyteisiä olivat hänen sanansa. Vanhus Joosefista tuli todellinen teologi kilvoittelun ja rukouksen koulussa.

Joosef Hesykastin teologista metodia kuvaa eräs hänen kirjeensä, jossa hän kertoo, kuinka ihmisestä tulee teologi... Kun ihmisen sydän ja aistit ovat kuuliaisuuden ja hiljaisuuden avulla puhdistuneet ja hänen mielensä rauhoittunut, hän saa armon ja tiedon valaistuksen. Jumalan armo levittää ääretöntä rauhaa ja vapautta himoista läpi koko ruumiin. Hänestä vuotaa niin paljon teologiaa, että vaikka kolme ihmistä kirjoittaisi muistiin kuulemaansa, he eivät kykenisi pysymään armon virran tasalla. Sydän palaa jumalallisesta rakkaudesta, ja kykenemättömänä kestävä ihminen sulaa. Hänen mielensä temmataa hengelliseen näkemiseen... Tällaista on ortodoksinen teologia sanan ensisijaisessa merkityksessä.

Jumalansynnyttäjää kohtaan vanhus Joosef tunsu aivan erityistä rakkautta. Jo mainitessaan tämän nimen hänen silmistään vuosivat kyneleet. Vanhuksen pyyntöihin päästä jo pois tästä ajasta Jumalansynnyttäjä vastasi ilmoittamalla, että vanhus Joosef siirtyisi tuonilmaisiin hänen kuolonuneen nukkumisen juhlapäivänään.

Kuolemaansa vanhus Joosef valmistautui kuin juhlaan. Hänellä oli kokemus jumalallisesta armosta, joka häntä odotti. Siitä huolimatta hän viimeisinä päivinä itki enemmän kuin aikaisemmin. Kun isät ihmettelivät tätä, hän vastasi, ettei voi tietää, ovatko hänen tekonsa Jumalalle mieluisia, sillä Jumala ei tuomitse kuten ihmiset. Hänellä oli nyt viimeinen mahdollisuus itkeä sielunsa puolesta. Mitä enemmän ihminen murehtii ja itkee sielunsa puolesta, sitä enemmän hän saa lohdutusta Jumalalta.

Kuolinpäivänsä aamuna vanhus istui tuolissaan heidän majansa pihalla ja odotti lähtöä. Aika kuitenkin kului ja aurinko alkoi nousta, ja hän ikään kuin huolestui viivytyksestä. Hänen pieni veljestönsä kuitenkin rukoili hänen puolestaan rukousnauhojensa kanssa.

Kohta vanhus Joosef pyysi kaikki isät luokseen, ja he tekivät hänelle viimeisen kumarruksen ja ottivat siunauksen. Pian tämän jälkeen hän tuijotti pari minuuttia taivaalle. Sitten hän kääntyi isiin päin täynnä rauhallisuutta ja kuvaamatonta hengellistä ihmetystä, ja sanoi heille: “Kaikki on täytetty; minä menen. Olen lähdessä. Siunatkaa.” Sitten hän kallisti päänsä alas oikealle, avasi ja sulki silmänsä ja suunsa kaksi tai kolme kertaa, ja lähti.

Vaikka heillä oli edessään kuollut ihminen, kertoo isä Efraim, he todistivat ylösnousemusta.

Tuo tunne ole koskaan jättänyt häntä. Vanhus Joosefin elämä ja kuolema voidaan kiteyttää erään athoslaisen huoneentaulun sanoin: ”Jos kuolet, ennen kuin kuolet, et kuole, kun kuolet.”

Hekkuva hiillos 3–4/2006